Aan de leden

Datum
19 februari 2025
Ons kenmerk
U202500087
Lbr. 25/009
Telefoon
070-373 83 93

Onderwerp
Ontwikkelingen asielopvang en huisvesting statushouders

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Met deze brief informeren we u over de recente ontwikkelingen rond asiel en migratie.
De VNG is verbaasd dat het kabinet in één week twee tegengestelde signalen geeft over de huisvesting van statushouders. Enerzijds zou er een regeling komen om statushouders vooruitlopend op definitieve huisvesting al tijdelijk onder te brengen in de gemeente, met zelfs een financiële bonus voor versnelde huisvesting. Anderzijds staat de voorgenomen wetswijziging om gemeenten te verbieden statushouders met voorrang waar dan ook te huisvesten – dus zelfs niet in een doorstroomlocatie. Hoewel er enige volgordelijkheid in de inwerkingtreding van deze maatregelen zit, vinden we dat deze voorstellen haaks op elkaar staan.

Dit creëert chaos en verwarring, daarmee ineffectief beleid en als gevolg daarvan ook een situatie die niet uit te leggen is aan inwoners. De VNG heeft dit standpunt onder de aandacht gebracht bij het rijk en zal ook het parlement hierover informeren.

De VNG onderkent dat er een groot tekort is op de woningmarkt en begrijpt dat het kabinet op zoek is naar een antwoord op dit urgente vraagstuk. We roepen het kabinet dringend op zich te richten op effectieve oplossingen, zowel in de asielketen als op de woningmarkt. Daarmee moet een stabiel opvanglandschap ontstaan en voldoende woonruimte voor alle (aandachts)groepen worden gerealiseerd, waarmee onze inwoners écht geholpen zijn.

In deze ledenbrief gaan we in op:

- Het aangekondigde verbod op met voorrang huisvesten van statushouders, op grond van het feit dat zij statushouder zijn;

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12 Den Haag | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93 | info@vng.nl

- Plannen voor doorstroomlocaties en een eenmalige bijdrage voor huisvesting van statushouders in gemeenten;
- Wetsvoorstellen voor het tweestatusstelsel en de asielnoodmaatregelenwet;
- Nationale implementatie van het EU-migratiepact en mogelijke effecten op gemeenten;
- Vervolg implementatie Spreidingswet.

Verbod op voorrang huisvesting statushouders

Op 17 februari heeft de minister van VRO een voorstel voor aanpassing van de Huisvestingswet in consultatie gebracht. Hierin staat dat er een verbod wordt ingesteld op het met voorrang huisvesten van statushouders, op grond van het feit dat zij statushouder zijn. Dat betekent dat statushouders na hun verblijf in de asielopvang voortaan zelfstandig moeten voorzien in huisvesting.

We voorzien dat deze beleidswijziging grote gevolgen kan hebben. De wachttijden in de sociale huursector zijn gemiddeld zeven jaar, waardoor dit voor veel statushouders – die nog geen wachttijd hebben opgebouwd – geen optie zal zijn. Intrekken bij vrienden of familie kan leiden tot overbewoning in al kwetsbare wijken. Dit kan ook problemen opleveren in andere domeinen, zoals de kostendelersnorm en toeslagen. Een risico is ook dat statushouders met een laag inkomen zijn aangewezen op bedenkelijke (onder)huurconstructies, of dat zij in ongewenste mate afhankelijk worden van hun werkgever. Tot slot zien we het risico dat statushouders helemaal niet uitstromen uit de opvang. Dan loopt de druk op de asielketen nog verder op en blijven de kosten voor noodopvang en inzet van hotels voor statushouders stijgen.

Als verblijf in de opvang door de voorgenomen intrekking van de Spreidingswet ook op de tocht komt te staan, en er geen alternatief onderdak geboden wordt, ontstaat zelfs het risico dat statushouders in de maatschappelijke opvang of op straat belanden. In dat geval wordt het falende beleid zichtbaar in onze steden, waardoor ook onze inwoners ermee geconfronteerd worden. Dit alles is funest voor de openbare orde en veiligheid, de integratie, het draagvlak en de leefbaarheid.

Volgens de Memorie van Toelichting blijft het college vooralsnog verantwoordelijk voor huisvesting conform de huisvestingstaakstelling. De keuze om het verbod op voorrang al in te laten gaan, maar de taakstelling voorlopig te behouden, is onbegrijpelijk. Met dit wetsvoorstel ontneemt het kabinet gemeenten elke vorm van regie over de huisvesting van statushouders. Daardoor worden zij voor een onmogelijke opgave gesteld. Overigens zien wij door de voorgenomen afschaffing van de taakstelling eveneens grote problemen ontstaan, onder andere omdat de inburgering daardoor onuitvoerbaar wordt.

Wij onderkennen de grote krapte op de woningmarkt. We zijn echter van mening dat het middel niet erger mag zijn dan de kwaal. De weg die het kabinet nu inslaat – zonder dat er realistische alternatieven zijn uitgewerkt – zorgt voor grote problemen voor statushouders, in gemeenten en uiteindelijk voor de samenleving als geheel.

De VNG gaat de gevolgen, kansen en risico's van het voorstel de komende weken samen met gemeenten verder in kaart te brengen. Op 6 maart (14:00 tot 15:30) organiseert de VNG hierover een online sessie waaraan gemeenten kunnen deelnemen. Via het VNG-forum krijgen medewerkers van gemeenten nadere informatie over dit proces. Met een looptijd van 1 maand is de consultatieperiode die het ministerie van VRO beschikbaar stelt korter dan gebruikelijk.

Doorstroomlocaties en eenmalige bijdrage

Op 14 februari jl. heeft de minister van A&M een Kamerbrief verstuurd waarin zij enkele maatregelen aankondigt voor het sneller huisvesten van statushouders die nog in de asielopvang verblijven. Het gaat om een eenmalige financiële tegemoetkoming voor gemeenten die statushouders plaatsen en om het stimuleren van doorstroomlocaties.

Volgens de VNG kleven er aan beide voorstellen aanzienlijke risico's voor gemeenten. Voor doorstroomlocaties krijgen gemeenten financiering voor slechts 1 jaar per statushouder. Daarna komt het financiële risico bij de gemeente te liggen. Gemeenten mogen weliswaar huur vragen, maar in het algemeen is de rol van verhuurder of exploitant een nieuwe taak waar gemeenten niet op zijn toegerust. Ook de vergoeding per bezette plek creëert een groot financieel risico voor gemeenten, omdat zij nauwelijks grip hebben op de aantallen statushouders die zij krijgen toebedeeld – zeker wanneer het verbod op met voorrang huisvesten wordt ingevoerd en de taakstelling wordt afgeschaft. Het aangekondigde verbod op voorrang kent bovendien geen uitzondering voor huisvesting in doorstroomlocaties, wat betekent dat deze locaties na aanpassing van de Huisvestingswet niet meer ingezet mogen worden om statushouders versneld te huisvesten.

De VNG heeft in september een brief gestuurd naar het ministerie van Asiel en Migratie, waarin we de minister wijzen op de risico's van doorstroomlocaties. Deze punten lijken in zijn geheel niet te zijn meegenomen. Ondanks herhaalde verzoeken van de VNG is het concept doorstroomlocaties niet onderworpen aan een uitvoeringstoets.

Het eenmalige bedrag dat het kabinet wil uitkeren per statushouder, die vanuit de opvang naar de gemeente gaat, roept ook vooral vragen op. Uit de Kamerbrief wordt niet duidelijk wat de exacte voorwaarden zijn; het is niet helder of gemeenten zelfstandige en/of onzelfstandige woonruimte mogen inzetten en of er wel of niet gebruik mag worden gemaakt van de bestaande sociale woningvoorraad. Wanneer het gaat om woningdelen, voorzien we gevolgen voor bijvoorbeeld de Participatiewet. De VNG probeert hier zo spoedig mogelijk meer duidelijkheid over te krijgen. Wat we in ieder geval constateren, is dat deze maatregel niet méér woonruimte toevoegt aan de voorraad; het betreft daardoor vooral een verplaatsing van de problematiek. Wij vragen ons daarom af in hoeverre een eenmalige financiële prikkel bijdraagt aan de benodigde (structurele) oplossingen.

Tweestatusstelsel en asielnoodmaatregelenwet

Op 10 februari bracht de Raad van State een advies uit over de asielnoodmaatregelenwet en het tweestatusstelsel. De VNG is bij de totstandkoming van de voorstellen niet door het kabinet geconsulteerd. Wij delen daarom het standpunt van de Raad van State over het onzorgvuldige proces: door de beperkte consultatie zijn de effectiviteit en uitvoerbaarheid van de wetsvoorstellen maar ten dele belicht. Via een brief aan de minister van A&M hebben wij daarom de aandachtspunten vanuit gemeentelijk perspectief voor het voetlicht gebracht.

In de brief vragen we de minister om effectief en samenhangend beleid. Daarnaast schetsen we enkele concrete de risico's, zoals het verder vastlopen van de asielketen met grote gevolgen voor de druk op de opvang en huisvesting. Ook wijzen we de minister op verwachte belemmeringen voor integratie, inburgering en welzijn. Tot slot vragen we aandacht voor de verwachte toename van mensen zonder verblijfsrecht in gemeenten.

Wij hebben de minister van A&M gevraagd dit gemeentelijke perspectief mee te wegen bij de appreciatie van het advies van de Raad van State. Ook nodigen we de minister uit om dit verder te spreken.

Asiel- en Migratiepact

De voorbije weken vond een internetconsultatie over de ‘Uitvoerings- en implementatiewet Asiel- en Migratiepact 2026’ (hierna: Migratiepact) plaats. Het verbaast ons dat het rijk op geen enkele wijze afstemming heeft gezocht met de VNG over de gevolgen, terwijl het Migratiepact wel degelijk consequenties voor gemeenten heeft. Zo brengt de uitwerking van het Migratiepact nieuwe opvangmodaliteiten met zich mee, onder meer voor kansarmere asielzoekers en basale voorzieningen (‘bed-bad-brood’) voor asielzoekers die terug moeten naar het land waar ze de Europese Unie zijn binnengekomen. Hoe het kabinet deze locaties wil spreiden, en welke taken en verantwoordelijkheden gemeenten krijgen, is nog niet duidelijk.

Het Migratiepact heeft ook gevolgen voor het recht op toegang tot de arbeidsmarkt, inburgering en onderwijs. Om ervoor te zorgen dat alle wet- en regelgeving voor alle betrokken organisaties uitvoerbaar is, hebben wij de minister gevraagd te komen tot een samenhangend pakket. Als er geen consistentie in de wet- en regelgeving zit, vrezen we dat de keten van opvang tot en met integratie nog verder onder druk wordt gezet. We hebben onze visie in een brief aan de minister van A&M onder de aandacht gebracht.

Spreidingswet

Momenteel werken gemeenten hard aan het beschikbaar stellen van 96.000 plekken voor asielopvang in het kader van de Spreidingswet. Volgens de laatste ramingen zijn er op 1 januari 2026 zelfs 115.000 plekken nodig, al zijn die niet allemaal afdwingbaar op grond van de Spreidingswet. Bij het vinden van geschikte plekken en het organiseren van opvang, lopen gemeenten aan tegen gebrekkige of ontbrekende kaders. Zo blijkt het vooralsnog onmogelijk om als gemeente zelf een opvanglocatie te exploiteren. Daarnaast is onduidelijk hoe de minister ervoor gaat zorgen dat kleinschalige locaties ook tijdig kunnen worden gerealiseerd.

Ook is er nog steeds onduidelijkheid over de financiering van de tijdelijke gemeentelijke opvang (TGO). In de TGO geven gemeenten en het COA samen invulling aan de opvanglocatie, onder eindverantwoordelijkheid van het COA. De financieringsregeling hiervoor loopt af per 1 juli 2025 en ondanks herhaalde verzoeken heeft het ministerie van A&M nog geen helderheid verstrekt over een vervolg.

Tot slot is nog onduidelijk hoe de minister het interbestuurlijk toezicht wil vormgeven. Gemeenten weten niet óf, hoe en wanneer de minister gaat handhaven. De VNG hecht eraan dat de minister uitstraalt dat alle gemeenten gehouden zijn aan het verdeelbesluit, om te voorkomen dat de onderlinge solidariteit onder druk komt te staan. We hebben onze vragen meermaals kenbaar gemaakt bij het ministerie en ook bij de Tweede Kamer.

Vervolg

In lijn met de resolutie die de leden van de VNG hebben aangenomen, blijven we bij het kabinet en het parlement te bepleiten dat volgordelijkheid cruciaal is om chaos in de asielketen te voorkomen: áls wetgeving en instrumentarium voor opvang en huisvesting worden ingetrokken, kan dat niet voordat de asielketen op orde is en er voldoende effectieve, werkbare alternatieven beschikbaar zijn. Daarnaast blijven we uitdragen dat elke maatregel die impact heeft op gemeenten in overleg met de VNG moet worden getoetst op uitvoerbaarheid, betaalbaarheid en uitlegbaarheid, waarbij er aandacht moet zijn voor de (maatschappelijke) consequenties op de langere termijn.

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mr L.K. Geluk
Algemeen directeur